

На допомогу вчителеві української мови і літератури

Світлана МОЛОЧКО,

*завідувач кафедри філологічних дисциплін
та методики їх викладання,
методист відділу суспільно-філологічних дисциплін
Чернігівського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені К.Д. Ушинського;
учитель-методист*

«ЧИ ЗНАЄМО МИ ВЕЛИКОГО КОБЗАРЯ?»: ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ЗА ТВОРЧІСТЮ ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА

Своєрідною візитною карткою українського народу є різнопланова постать Тараса Григоровича Шевченка. Літературна творчість Кобзаря завжди була і є епіцентром художнього втілення суспільних проблем, які відображають не лише епоху ХІХ століття, у якій жив митець, а є промовистою проєкцією на сьогодення, коли слова майстра звучать як пророцтво й по-іншому прочитуються суспільством.

Переглядаючи постулати творчості Тараса Шевченка, переосмислюючи його ідеї, висвітлені прозоро в позаминулому столітті, сьогоденнє покоління переконується в їхній актуальності й значимості.

Під час вивчення творчості Т.Г. Шевченка можна використовувати різні форми, методи та прийоми, які б презентували її комплексно, різновекторно, поєднуючи традиційні та інноваційні підходи в освіті. Задля перевірки рівня сформованості предметної літературної компетентності (з акцентом на творчості Кобзаря) можна пропонувати здобувачам освіти завдання різного формату, у тому

числі й тестові: з однією правильною відповіддю із чотирьох/п'яти варіантів, завдання на встановлення відповідності /логічної послідовності тощо.

Пропонуємо тестові завдання за творчістю Т.Г. Шевченка, які стануть у пригоді під час вивчення творчості митця. Звернімо увагу, що презентовано як репродуктивні, так і компетентнісно зорієнтовані завдання, що передбачають активне застосування технології критичного мислення як невід'ємного атрибуту сучасного спрямування освітнього процесу на формування в здобувачів освіти здатності цілісно поєднувати здобуті знання, сформовані вміння й навички, набутий навчальний досвід, світоглядні цінності, ставлення та переконання з активною творчою самостійною науково-дослідницькою діяльністю. До того ж, загальні критерії оцінювання результатів навчання учнів Нової української школи суголосні з ієрархією розумових процесів (за таксономією Бенджаміна Блума), коли знання є найпростішим рівнем класифікації (запам'ятовування, розуміння, застосування), а такі, як аналіз, синтез, оцінювання демонструють мислення високого рівня [1]. Тому стає зрозумілим, що задля того, щоб досягти поставленої мети у формуванні особистості XXI століття, варто робити акцент не на репродуктивних завданнях (таких, що не дають змоги належно розвивати самостійність і гнучкість мислення та формувати навички пошукової діяльності), а на компетентнісно зорієнтованих завданнях, які б сприяли і формуванню наскрізних умінь і в результаті – підвищували б рівень IQ здобувачів освіти [1].

Блок 1 – «репродуктивна п'ятнадцятка» – тестові завдання на відтворення. Використовувати подібні завдання можна під час бліц-опитування, проведення літературної вікторини, а також як перший блок (початковий і середній рівні) під час тематичної атестації тощо.

Правильну відповідь позначено напівжирним шрифтом.

1. Укажіть рік викупу Т. Шевченка із кріпацтва.

A 1838

Б 1840

В 1841

Г 1845

2. До періоду творчості Т.Г. Шевченка 1843-1847 рр. належать усі твори, ОКРІМ

А «Сон» («У всякого своя доля...»)

Б «Заповіт»

В «Катерина»

Г «Кавказ»

3. Цикл поезій, написаних Тарасом Шевченком під час ув'язнення в Петербурзі 1847 року, має назву
- А «Три літа»
 - Б «В казематі»**
 - В «Мальовнича Україна»
 - Г «В неволі»
4. Який твір Тарас Шевченко присвятив В. Жуковському на пам'ять про викуп з кріпацтва?
- А «Катерина»**
 - Б «Гайдамаки»
 - В «Великий льох»
 - Г «Заповіт»
5. Посланням є твір Тараса Шевченка
- А «Кавказ»
 - Б «Наймичка»
 - В «І мертвим, і живим, і ненарожденним...»**
 - Г «Причинна»
6. Поезія «Садок вишневий коло хати» належить до періоду творчості Тараса Шевченка
- А 1838–1843 рр.
 - Б 1843–1847 рр.
 - В 1847–1857 рр.**
 - Г 1857–1861 рр.
7. Незламність, титанізм народів передає символічний образ поеми «Кавказ»
- А неситий орел
 - Б Прометей**
 - В Бог
 - Г Сибір
8. Ким із композиторів на поезію «Ісаія. Глава 35» написано урочисту кантату під назвою «Радуйся, ниво неполитая!»?
- А М. Вербицьким
 - Б Є. Білашем
 - В М. Лисенком**
 - Г П. Майбородою
9. Тема трагічної долі жінки є центральною у творі
- А «Кавказ»
 - Б «Наймичка»**
 - В «Великий льох»

Г «Сон» («У всякого своя доля...»)

10. Словами «*Те диво, що було, минуло*» Т. Шевченко характеризує українську старовину у творі

А «Гайдамаки»

Б «До Основ'яненка»

В «Катерина»

Г «Назар Стодоля»

11. У якому творі Т. Шевченка зустрічаємо рядки:

Якби ви вчились так, як треба,

То й мудрість би була своя.

А «І мертвим, і живим, і ненарожденним...»

Б «Гайдамаки»

В «До Основ'яненка»

Г «Кавказ»

12. Ідея поеми «Кавказ» – це критика

А кріпосницької системи царської Росії

Б національної ворожнечі між народами Кавказу й росіянами

В загарбницької політики царської Росії

Г байдужого ставлення інтелігенції до історичної пам'яті

13. З якого твору Тараса Шевченка наведені рядки?

Проклятий час-годинонька,

Що ти народилась!

Якби знала, до схід сонця

Була б утопила...

А «Причинна»

Б «Катерина»

В «Лілея»

Г «Наймичка»

14. «Сиротою убогим» названо героя літературного твору Т. Шевченка

А Івана Гонту («Гайдамаки»)

Б Ярему («Гайдамаки»)

В землячка («Сон» («У всякого своя доля»))

Г Іванка («Катерина»)

15. У рядках «*на нашій – не своїй землі*» (поезія «Мені однаково...») використано художній засіб

А оксиморон

Б антитеза

В порівняння

Г гіпербола

Блок 2 – «Компетентнісно зорієнтована п'ятнадцятка»

1. Заклик «*вставайте, кайдани порвіте...*» звучить у творі, автора якого називають

А Каменяр

Б Сонцепоклонник

В Кобзар

Г Сонячний поет

2. У чому простежується зміна ідейно-тематичної спрямованості творів Т. Шевченка в період після 1843 р.?

А у заглибленні у фольклорні джерела

Б у надреальному змалюванні дійсності

В зверненні до античних образів і сюжетів

Г у соціально-критичній, реалістичній спрямованості творчості

3. Ознаки романтизму і реалізму характерні для твору Тараса Шевченка

А «Катерина»

Б «Кавказ»

В «Сон» («У всякого своя доля...»)

Г «Заповіт»

4. Розкрийте підтекст в авторських словах «*Той мурує, той руйнує*» із поеми «Сон» («У всякого своя доля»)

А ідеться про недосконалість суспільства, де працю одних використовують інші

Б показано великомасштабність вибору професії членами суспільства

В уміння однієї людини виконувати декілька доручень одночасно

Г хто працює, того й поганяють

5. Міф про Прометея Т. Г. Шевченко трансформував у творі

А «Сон» («У всякого своя доля...»)

Б «Кавказ»

В «І мертвим, і живим, і ненарожденним...»

Г «Заповіт»

6. Рядки:

Учітесь, читайте,

І чужому научайтесь,

Й свого не цурайтесь...

наведено із твору, що за жанром

А послання

Б соціально-побутова поема

В сатирична поема

Г історична драма

7. НЕ є характерним для поезій циклу «В казематі» Тараса Шевченка мотив

А туга, відчуття самотності в різних проявах

Б викриття зла, що несе солдатчина

В смуток за молодістю

Г оспівування краси природи України і праці селян

8. Головна думка поезії «Мені однаково..» уміщена в рядках

А «В неволі, плачучи, умру..»

Б «Мені однаково, чи буду / Я жити в Україні, чи ні»

В «Малого сліду не покину / На нашій славній Україні...»

**Г «Та не однаково мені, / Як Україну злії люде/Присплять, лукаві, і в огні/
Її, окраденую, збудять...»**

9. Заклик до боротьби за національне і соціальне звільнення

Борітеся – поборете,

Вам Бог помагає!

звучить у творі, присвяченому

А Василю Жуковському

Б Василю Григоровичу

В Якову де Бальмену

Г Григорієві Основ'яненку

10. 25 грудня 1845 року в м. Переяславі під час важкої хвороби Тарас Шевченко написав твір, цитату з якого наведено в рядку

А «Щоб лани широкополі,

І Дніпро, і кручі

Було видно, було чути,

Як реве ревучий».

Б «Обніміться ж, брати мої.

Молю вас, благаю!»

В «У нас же й світа, як на те —

Одна Сибір неісходима!»

Г «Не нам на прю з тобою стати!

Не нам діла твої судить!»

Д «У всякого своя доля

І свій шлях широкий,

Той мурує, той руйнує,

Той неситим оком

За край світа зазирає...»

11. Правильними є всі твердження, ОКРІМ

А Тарас Григорович Шевченко народився в с. Моринцях.

Б Перше видання «Кобзаря» уміщувало 8 творів.

В Якову де Бальмену присвячено твір «Кавказ».

Г Пейзажем похмурих гір розпочинається твір «Заповіт».

Д Твір «І мертвим, і живим, і ненарожденним...» за жанром – послання.

12. Щоб викупити Шевченка із кріпацтва, було намальовано й продано портрет людини, якій Тарас Григорович згодом присвятив твір

А «Гайдамаки»

Б «Кавказ»

В «Катерина»

Г «До Основ'яненка»

13. Твори «Сон» («У всякого своя доля...») і «І мертвим, і живим, і ненарожденним...» об'єднує

А розповідь від першої особи

Б період творчості

В жанр послання

Г наявність присвяти

14. Цитатами із твору, що за жанром послання, є всі, ОКРІМ

А *«Подивіться на рай тихий,*

На свою країну,

Полюбіте щирим серцем

Велику руїну...»

Б *«В своїй хаті своя й правда,*

І сила, і воля».

В *«Якби ви вчилися так, як треба,*

То й мудрость би була своя.

А то залізете на небо:

«І ми не ми, і я не я,

І все те бачив, і все знаю...»

Г *«Доборолась Україна*

До самого краю.

Гірше ляха свої діти

Її розпинають».

Д *«І мене в сем'ї великій,*

В сем'ї вольній, новій,

**Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом».**

15. Перед вами картина відомого українського художника і педагога Олега Шупляка. Назвіть перші два рядки поезії, що надихнули художника на написання цього полотна.

- А За горами гори, хмарою повиті,
Засіяні горем, кровію политі.
Б Все йде, все минає — і краю немає,
Куди ж воно ділось? Відкіля взялось?
В У всякого своя доля
І свій шлях широкий...
Г Мені тринадцятий минало.
Я пас ягнята за селом.

Блок 3 – завдання на встановлення відповідності /логічної послідовності

1. Установіть відповідність між фрагментом твору і його назвою.

1 «Обніміться ж, брати мої,
Молю вас, благаю!»	А «До Основ'яненка»
2 «Наша дума, наша пісня, не вмре, не загине...»	Б «Катерина»
3 «Кохайтеся, чорнобріві, та не з москалями...»	В «Заповіт»
4 «Кайдани порвіте і вражою злою кров'ю
волю окропіте»	Г «І мертвим, і живим, і
ненародженим...»
	Д «Кавказ»

1-Г, 2-А, 3-Б, 4-В

2. Установіть відповідність між цитатою із твору Т. Шевченка і художньо-виражальними засобами, застосованими в ній.

1 «Кати знущаються над нами,
А правда наша п'яна спить» («Кавказ»)	А зменшено-пестливі слова
2 «Тополі...стоять собі; мов
Сторожа, розмовляють з полем» («Сон»)	Б антитеза
3 «Той мурує, той руйнує» («Сон»)	В гіпербола
4 «І внучатам із клуночка гостинці виймає –
і хрестики, й дукачики, й намиста
разочок» («Наймичка»)	Г уособлення, антитеза
	Д уособлення, порівняння

1-Г, 2-Д, 3-Б, 4-А

3. Установіть відповідність між назвою твору Тараса Шевченка і цитатою.

<u>Твір</u>	<u>Цитата</u>
1 «І мертвим, і живим, і ненарожденним...»	А Той мурує, той руйнує, Той неситим оком За край світа зазирає...
2 «Сон» («У всякого своя доля...»)	Б Якби ви вчилися так, як треба, То й мудрість би була своя.
3 «Кавказ»	В Вийшла, та вже не співає, Як перше співала, Як москаля молодого В вишник дожидала.
4 «Заповіт»	Г Поховайте та вставайте, Кайдани порвіте І вражою злою кров'ю Волю окропіте. Д Чурек і сакля – все твоє, Воно не прошене, не дане, Ніхто й не возьме за своє, Не поведе тебе в кайданах.

1–Б, 2 – А, 3–Д, 4–Г

4. Установіть відповідність між цитатою з твору та його жанром.

<u>Цитата із твору</u>	<u>Жанр</u>
1 Нема на світі України, Немає другого Дніпра; А ви претесь на чужину Шукати доброго добра, Добра	А сатирична поема (політична сатира) Б соціально-побутова поема В послання Г соціально-побутова драма Д сатирична поема з елементами лірики та героїки
2 У нас же й світа, як на те — Одна Сибір неісходима, А тюрм! а люду!.. Що й лічить! Од молдованина до фіна На всіх язиках все мовчить, Бо благоденствує!	
3 Полюбила молодого,	

*В садочок ходила,
Поки себе, свою долю
Там занастила*

- 4 *Стоїть собі,
Голову понурив
Сіромаха. Де ж ділася
Медвежа натура?
Мов кошеня, такий чудний.*

1–В, 2–Д, 3–Б, 4–А

5. Установіть правильну послідовність цитат із твору «Катерина».

А *«Не слухала Катерина
Ні батька, ні неньки,
Полюбила москалика,
Як знало серденько».*

Б *«Осьде воно, подивися!
Де ж ти? Заховався?
Утік!.. нема!.. Сина, сина
Батько одцурався!
Боже ти мій!.. Дитя моє!
Де дінусь з тобою?»*

В *«Сидить батько кінець стола,
На руки схилився,
Не дивиться на світ Божий:
Тяжко зажурився».*

Г *«Оставайся шукать батька,
А я вже шукала».
Та в ліс з шляху, як навісна!
А дитя осталося,
Плаче, бідне...»*

1– А, 2– В, 3– Б, 4–Г

6. Установіть відповідність між цитатою із твору Тараса Шевченка і художніми засобами, застосованими в ній.

Цитата

*І Заговорять і Дніпро, і гори!
І потече сторіками кров у синє море.*

Художній засіб

А риторичне звертання
Б персоніфікація, постійний епітет

2 Цариця-небога, Мов опеньок засушений, Тонка, довгонога, Та ще, на лихо, сердешне Хита головою	В карикатура, порівняння, епітети Г гіпербола, епітет Д тавтологія
3 В своїй хаті своя й правда, І сила, і воля.	
4 Обніміться ж, брати мої, Молю вас, благаю!	
1–Б, 2–В, 3–Д, 4–А	

Отже, пізнавати творчість Тараса Шевченка завжди цікаво, а із творчим підходом цей інтерес примножується. Застосування різного формату завдань зможе урізноманітнити процес ознайомлення із творчістю Кобзаря, доповнити загальну картину сприйняття світового мистецтва, у якому саме діяльність Т. Шевченка є візитною карткою, за якою українців пізнає світ.

Література

1. Молочко С. Р. Компетентнісно зорієнтовані завдання з української мови і літератури як засіб формування компетентного мовця і читача Нової української школи. Педагогічні обрії. 2022. №3. С. 35–42.
2. Молочко С.Р. Українська література: Збірник тестових завдань для підготовки до ДПА та ЗНО за програмою 2022 року. Харків: Видавничий дім «Весна». 2021. 136 с.
3. Молочко С.Р. Українська література. Комплексний контроль знань. Завдання для контрольних робіт. Рівень стандарту. Академічний рівень. 11 клас. Для шкіл з українською мовою навчання. Харків: ТОВ «Нова тема», 2011. 32 с.
4. Молочко С.Р. Українська література. Комплексний контроль знань. Літературні диктанти. Завдання за текстами творів. Рівень стандарту. Академічний рівень. 11 клас. Для шкіл з українською мовою навчання. – Харків: ТОВ «Нова тема», 2011. 80 с.
5. Твори Тараса Шевченка (за шкільною програмою) URL: <https://vseosvita.ua/blogs/taras-shevchenko-shkilna-prohrama-tvory-5-9-klasy-100884.html> (Дата звернення – 11 червня 2024 року).
6. Універсальний довідник з української літератури / Упоряд. Молочко С. Р. Харків: Країна мрій, 2008. 56 с.